
Enige maatgegevens van vleermuisschedels uit braakballen van de Kerkuil (*Tyto alba*)

door R. H. ASSELBERG *

* Hoogheide 64
B - 2659 BREENDONK-PUURS

Sedert Altum (1863) voor de eerste maal een lijst publiceerde van de prooidieren van de Kerkuil, die gesteund was op een braakballenonderzoek, heeft deze methode een grote vlucht genomen. Inderdaad blijkt het nog steeds een betrouwbare methode om het voedselregime van roofvogels (en andere vogels) te bestuderen. Voor wat de Kerkuil betreft, werd deze analyse uitvoerig besproken door Van der Straeten & Asselberg (1973). Daarenboven verschaft een braakballenanalyse een redelijk inzicht in de samenstelling van de plaatselijke kleine zoogdierenfauna.

Het aandeel van de vleermuizen in het menu van de Kerkuil is bijzonder klein, alhoewel er uitzonderingen kunnen zijn (Bauer, 1956). In de omvangrijke collectie van het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen, die ca. 40.000 schedels bevat van kleine zoogdieren afkomstig uit braakballenanalyse, komen slechts 10 determineerbare vleermuizenschedels voor. Aan deze orde werd in de diverse publikaties (o.a. Asselberg, 1971) weinig aandacht besteed. Andere publikaties, zoals o.a. Mannaert (1987) vermelden de vondsten tot op de soort, maar nergens staat vermeld op welke (craniologische) kenmerken deze dieren werden gedetermineerd. Erger nog, een literatuurlijst met gebruikte determinatietabellen ontbreekt soms volledig (Anon. 1989). Het determineren van vleermuizenschedels uit braakballen is immers geen sinecure ! Meestal is de hersendoos gebroken en gaat op die manier een belangrijke schedelmaat, namelijk de craniobasale lengte, verloren. Indien de boven- en onderkaak nog samen gevonden worden, is echter een determinatie nog best mogelijk, ook al zijn de tanden er uit gevallen (of geborsteld).

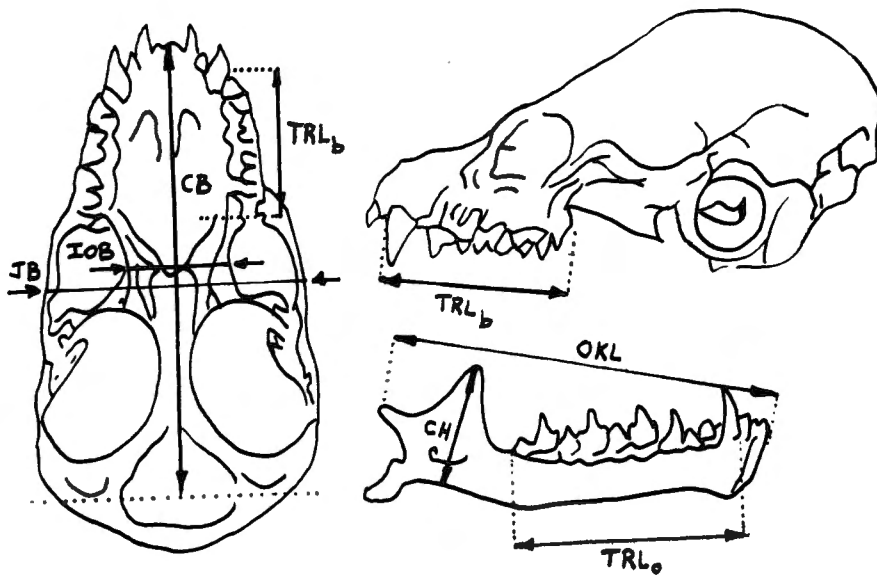
Figuur 1 toont de schedelmaten die bij dit (beperkt) onderzoek werden genomen onder een microscoop Carl-Zeiss/Jena 4471, met oculair 7x en objectief 3x. Deze microscoop beschikt over een gegraduateerde aflezing met een micrometerschroef tot op 0.01 mm. De metingen vonden plaats in het Labo voor Meet- en Regeltechnieken in de Provinciale Technische Scholen te Boom en met de technische hulp van de heer Marc van Akeleyen, die wij hierbij wensen te bedanken.

In tabel 1 werden de resultaten gegroepeerd. Voor wat betreft de soortbepaling konden wij beschikken over de determineertabellen en maatgegevens van Gaffrey (1953), Ruprecht (1969), Lange et al. (1986). Aangezien bij schedels afkomstig uit braakballen veelal enige tanden ontbreken, is het juist bepalen van de soort dan ook gesteund op de combinatie van de overige gegevens. Die combinatie vertoont geen of nauwelijks een overlapping tussen de soorten wanneer men vier of vijf verschillende kenmerken beschouwd.

Wij hopen dat dit bescheiden onderzoek een eerste stap is voor wat betreft de publikatie van biometrische gegevens van vleermuizen in België. Al te vaak worden bij deze zoogdierenorde gemiddelden en standaardafwijkingen geciteerd uit andere landen.

Figuur 1: Schedelmaten bij vleermuizen (naar Jooris, 1980 en Lange et al., 1986):

- CB = condylobasale lengte,
 IOB = interorbitale breedte,
 JB = jukboogbreedte,
 TRL_b = tandrijlengte bovenkaak,
 TRL_o = tandrijlengte onderkaak,
 OKL = onderkaaklengte,
 CH = coronoïdhoogte.

Tabel 1: Craniometrische gegevens.

Soort	Reg.nummer	Vindplaats
1/ Plecotus austriacus (Grijze grootoor)	6235/1	Andenne
2/ Eptesicus serotinus (Laatvlieger)	6287/1	Hemptinne
3/ Eptesicus serotinus (Laatvlieger)	6277/1-2	Hemptinne
4/ Eptesicus serotinus (Laatvlieger)	9833/9	St Lievens Houtem
5/ Plecotus austriacus (Grijze grootoor)	6564/6	Lummen
6/ Myotis nattereri (Franjestraat)	6023/1	Liernu
7/ Plecotus auritus (Gewone grootoor)	52/685/1-2-3	Brasschaat
8/ Plecotus austriacus (Grijze grootoor)	4305/12-13	Rijmenam
9/ Pipistrellus pipistrellus (Dwergvleermuis)	9135/2	Boussu-en-Fagne
10/Pipistrellus pipistrellus (Dwergvleermuis)	8097/1	Roy (Grimbiemont)

	TRL _b	CB	IOB	JB	TRL _o	OKL	CH
1/	5.68	/	/	9.83	6.26	11.50	3.53
2/	7.03	20.00	4.28	14.75	8.25	15.65	5.83
3/	7.15	/	4.48	14.14	8.62	15.19	5.84
4/	7.11	/	4.50	/	7.95	14.72	5.40
5/	5.94	16.41	3.47	9.36	6.26	11.47	3.25
6/	5.99	/	3.66	/	6.31	11.24	3.32
7/	4.89	/	3.44	/	5.43	10.27	2.94
8/	6.06	/	3.45	/	6.17	11.49	3.57
9/	4.10	/	3.43	/	4.44	7.59	2.47
10/	4.08	/	/	/	4.34	8.39	2.16

Literatuur:

- 1/ Altum B. (1863) Die Nahrung unserer Eulen. J Orn 11:41-46.
- 2/ Anonymus. (1989) Het menu van de Kerkuil. Eliomys 14(1):9-18.
- 3/ Asselberg R. (1971) De verspreiding van de kleine zoogdieren in België aan de hand van braakballenanalyse. Bull K Belg Inst Nat Wet 47(5):1-60.
- 4/ Bauer K. (1956) Schleiereule (*Tyto alba* Scop.) als Fledermausjäger. J Orn 97:335-40.
- 5/ Gaffrey G. (1953) Die Schädel der mitteleuropäische Säugetiere. Akademische Verlagsgesellschaft Geest & Portig K.G., Leipzig, 1-123.
- 6/ Jooris R. (1980) Verdere gegevens over de verspreiding van *Plecotus austriacus* (Fisher, 1829) (Mammalia, Chiroptera) in Laag-België met enkele beschouwingen over biometrische criteria bij de twee *Plecotus*-species. Lutra 23(1-3):3-11.
- 7/ Lange R, van Winden A, Twisk P, de Laender J, Speer C. (1986) Zoogdieren van de Benelux. Erla, Amsterdam 1-193.
- 8/ Mannaert P. (1987) Vleermuisschedels in braakballen van de Kerkuil. De Wielewaal 53(5):110-111.
- 9/ Ruprecht A. (1969) Taxonomic value of mandible measurements in the genus *Plecotus* Geoffrey, 1818. Acta Theriologica 14:63-68.
- 10/ Van der Straeten E, Asselberg R. (1973) Het voedsel van de Kerkuil, *Tyto alba*, in België. De Giervalk 63:149-159.

